

літературознавчої та критичної думки й осмисленню важливості християнських цінностей у розбудові духовного суспільства.

Українці, всупереч американському, західноєвропейському, російському світогляду, повинні будувати демократичне суспільство, спираючися на духовні орієнтири попередників. Тому цілком можна погодитися з висновком авторки про те, що “дослідження міжвоєнного феномена католицької критики в контексті сучасних націоцентричних і христологічних студій особливо актуальне з огляду на новий виток суспільного запиту щодо духовних вартостей.

м. Переяслав-Хмельницький

Глобалізаційні тенденції не лише стирають державні кордони в економічній і культурно-освітній сферах, а й нівелюють національну ідентичність” (315). Щоби не втратити власного національного обличчя, шукаючи шляхів розбудови демократичного суспільства, потрібно пильно вдивлятися у духовне надбання, залишене попередниками. Тому логічним продовженням наукової праці М.Комариці має стати хрестоматія першоджерел, використаних під час написання монографії.

Володимир Подрига

ДВА ПОЕТИЧНІ ГЕНІЇ – ТАРАС ШЕВЧЕНКО Й ШАНДОР ПЕТЕФІ

Tarasz Sevcsenko. Kobzos: Valogatott költemények / Fordította Weöres Sandor; Шандор Петефі. Поезії: Вибрані твори / Перекл. з угор. Леонід Первомайський. – К.: “Модус Колоріс”, 2006. – 400 с. + 334 с.

Поява спільного видання творів найвизначніших поетів України та Угорщини – справді знакова подія для обох країн. Адже творчість Т.Шевченка часто порівнюють із творчим спадком Р.Бернса, Г.Гейне; але у громадській думці й літературознавстві України та Угорщини утвердилася паралель між особистостями й духом творчості Т.Шевченка і співця угорської свободи Шандора Петефі (1823 – 1849).

Перша згадка про Шевченка в угорській пресі заявила раніше від перекладів його творів – 1865 р. у статті “Поезія України” журналіста й перекладача Імре Зілахі (1845-1866), створеній на основі даних із книжки Ф.Боденштедта “Поетична Україна” (1845). Детальніше факти біографії та творчості українського поета висвітлив видатний громадсько-політичний діяч і вчений-енциклопедист України Сергій Подолинський у статті “Нігілізм в Росії” (1881, у німецькомовній газеті робітників Угорщини “Arbeiterwochenchronik”).

Проте першим увів до наукового вжитку паралель Шевченко – Петефі угорський дослідник біографії та творчості Петефі Гуго Мельцль (1846-1908), який, до речі, став також і першим перекладачем Шевченка в Угорщині (балада “Лілея”, 1877) [1]. Це наукове відкриття з часом стало загальнопоширеним лейтмотивом значної кількості угорських й українських праць про Кобзаря від кінця XIX ст. і до нашого часу; їхні автори вважали Шевченка й Петефі уособленням волелюбних устремлень своїх народів. Спільні риси знаходили як у біографіях обох поетів, так і в

народності, новаторстві, ідейно-художній спорідненості й типологічній подібності їхніх творів дослідники й поети-перекладачі Закарпаття (Кальман Кеньвеш-Тот, 1888; Міклош Мате, 1896; Кальман-Юрій Жаткович, 1900; Гіадор Стрипський, 1916; Шандор Бонкало, 1938; Ласло Балла, 1961; Ю.Шкробинець, 1964; В.Васовчик, 1969; Я.Штернберг, 1974), Угорщини (Геца Каціані, 1915; Геца Кепеш, Дьєрдь Радо, 1964 та ін.), кияни (Л.Первомайський, 1938; О.Білецький, 1953; І.Новиченко, 1964; І.Дзюба, 1965; К.Шахова, 1972; І.Мегела, 1980 та ін.).

Кожний перекладач Шевченка відбирав для опрацювання певні твори згідно зі своїми уподобаннями та критеріями. Проте справжнім феноменом у контексті навіть світової культури став безсмертний “Заповіт”: на цей час існує вже 16 угорських перекладів твору. Починаючи від першого (1916) перекладу Гіадора Стрипського і Балінта Варги, “Заповіт” доносили до земляків найвизначніші літератори Угорщини й Закарпаття (Шаролта Ланьї, 1939; Габор Андор, 1948; Геца Кепеш, 1951; Антал Гідаш, 1951; Шандор Вереш, 1953; Тібор Барабаш, Йозеф Вальдапфель, Єва Грігаші, Дьєрдь Радо – усі – 1961; Ласло Балла, 1968; Дежьо Тандорі, Ю.Шкробинець – обидва – 1984 та ін.) [3].

Історія знайомства українців із творчістю

Петефі досить своєрідна. Закарпатці читали його поезії в оригіналі, наддніпрянці – у численних російських перекладах (В.Бенедиктова, 1861; М.Михайлова, О.Плещєва та ін.). Стати першими перекладачами творів Петефі українською судилося галичанам. 1891р. у львівському журналі “Зеркало” з’явився вірш “У лісу пташка є своя” (“За Петефі”), підписаний криптонімом “К”. Вірогідно, його автором міг бути К.Устиянович – священик і поет, колишній редактор цього журналу в 1882-1883 рр. [4]. Цей почин викликав справжню зливу звернень до поетичного спадку Петефі. Його окремі вірші, їх цикли й поеми перекладають українські літератори Австро-Угорської та Російської імперій, а згодом – УРСР та незалежної України (О.Маковей, 1892; І.Плешкан, 1893; В.Щурат, 1895-1896; П.Грабовський, 1897; О.Келлій, 1909; В.Гренджа-Донський, Й.Архій, А.Карабелеш, Ю.Качій, І.Петровцій, М.Попович, Ф.Потушняк, В.Коротич, В.Сосюра, Б.Чигиринець, Ю.Шкробинець та ін.).

Шандору Петефі присвячено значну кількість художніх творів українських авторів: оповідання Н.Рибак “Поет іде в ніч”, поезії Л.Первомайського, В.Лучука, Ю.Гойди, Дьєрдя Дупки, К.Гурницького, В.Сосюри, П.Скуця, В.Фединишинця, Ю.Кириченка та ін. На тексти Петефі створено пісні закарпатськими композиторами Дежьо Задором, Іштваном Мартоном, Емілем Кобулеєм; художник П.Балла – автор циклу картин, присвячених славетному поетові. В Ужгороді 1990 р. відкрито пам’ятник Ш.Петефі, там же функціонує його музей, в якому, зокрема, презентовано багато матеріалів про перебування поета на території Закарпаття (Ужгород – Мукачево – Гать – Берегове – Бадалово) улітку 1847 р. [2]. У Берегові 1987 р. відкрито меморіальну дошку Ш.Петефі роботи місцевої художниці і скульпторки Ж.Ортугаї. Про те, що в Україні гідно шанують пам’ять угорського поета, промовисто свідчить і факт появи рецензованого видання, в якому під однією обкладинкою зустрілися вибрані твори двох поетичних геніїв – Ш.Петефі в перекладах Л.Первомайського (1908-1973) і Т.Шевченка в перекладах Шандора Вереша (1913-1989).

Авторство проекту, виконання макета й ошатної обкладинки, вишукане мистецьке оформлення тому належить угорському художнику Стефану-Арпаду Мадяру; керівником проекту став Олександр Чалий, заступник голови Секретаріату Президента України. Спонсорами виступили: з

українського боку – корпорація “Індустріальна Спілка Донбасу” та Алчевський металургійний комбінат, з угорського – металургійний комбінат “Дунаферр” за сприяння Посольства України в Угорщині та Посольства Угорщини в Україні. Консультували видання акад. НАН України, директор Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України Микола Жулинський та його заступник з наукової роботи д. філол. н. Сергій Гальченко.

Обидві частини тому відкриваються зверненнями до читачів Президентів Віктора Ющенка й Ласло Шоймоа, а також голови ради директорів корпорації “ІСД” Сергія Тарути, в яких пошановано двох національних геніїв і висловлено подяку всім причетним до цього унікального видання, яке, поза сумнівом, сприятиме кращому взаєморозумінню між обома країнами та розширенню їхнього співробітництва.

Коротка, але насичена інформацією передмова акад. НАН України І.Дзюби “Тарас Шевченко і Шандор Петефі” розкриває основні риси спорідненості двох поетів (також двома мовами). Українська частина супроводжується вступною статтею Леоніда Первомайського до книжки його перекладів “Шандор Петефі. Поезії” (К.: Дніпро, 1972), яка й увійшла повністю до рецензованого видання (додано лише один вірш “О зоря сорок восьмого року!”). Леонід Первомайський – поет, прозаїк, перекладач – почав перекладати твори Ш.Петефі ще 1934 р. з допомогою Мате Залки; окремі збірки поезій Петефі він опублікував 1938, 1949, 1959 і 1972 рр. Докладніше про особистість Л.Первомайського та його перекладацьку манеру немає потреби нагадувати – це добре відомі сторінки як українського, так й угорського літературознавства.

Угорський перекладач поезій Шевченка Шандор Вереш почав друкувати свої вірші чотирнадцятирічним; вивчав право й філософію, став доктором філософії (1939). Лауреат премій ім. Ш.Баумгартена (1936) та Л.Кошута (1970) за вірші 1927-1969 рр. Автор близько 30 поетичних збірок, який володів усіма віршовими формами та стилями. Один із віртуозів угорського художнього перекладу: окремими виданнями вийшли в його перекладах твори Шекспіра, Шеллі, Малларме, Маршака, 5 пісень “Пекла” з “Божественної комедії” Данте. З українських поетів Вереш перекладав окремі твори І.Франка, Лесі Українки, Б.-І.Антонича, М.Бажана, Д.Загула, Ю.Шкробинця, частину “Енеїди” І.Котляревського. 1953 р. він

опублікував “Кобзар” Шевченка (121 поезію було перекладено з російського видання 1947р.). Майстерність Вереша, особливо в перекладах Шевченкових поем, була високо оцінена угорською та українською критикою. У наступних виданнях (“Кобзар” 1961 р. у серії “Класики світової літератури”, “Поезії” 1984 р. та збірках перекладів) поет уже користувався підрядниками відомої перекладачки з української мови Шари Каріг (1914–1999); до кожної чергової збірки він додавав нові переклади, доопрацьовував старі, змінював назви. Загалом протягом 1952-1984 рр. Вереш переклав більшу частину творчої спадщини Т.Шевченка. 1964 р. він брав участь у Міжнародному форумі діячів культури, присвяченому 150-річчю від дня народження Т.Шевченка в Києві та Каневі. Йому належить стаття про Шевченка, вірші “На пам’ять Шевченкові” (1961), “Піснями Тарас говорить” (1962), а також талановиті варіації на теми творів

Література

1. *Vrádi-Sternberg J. Petöfi és Sevcsenko // Szfzadok öröksége.* – Budapest; Uzshorod, 1981. – 293 l.
2. *Ворошилов О.* Закарпатські сліди Шандора Петефі // *Дзеркало* тижня. – 2008. – 5 квіт. – С. 13.
3. *Меґела І.* “Заповіт” Т.Г.Шевченка угорською мовою // *Studia Ukrainica et Rusinica Njiregyháziensia.* – Nyiregyháza, 1997. – № 5. – 12-21 l.
4. *Шкробиниць Ю.* Перші переклади Шандора Петефі на Україні // *Радянське літературознавство.* – 1973. – №1. – С. 58-59.

українського поета, в яких дивовижно злилися ремінісценції Т.Шевченка із власними переживаннями Ш.Вереша, де залишився самим собою – угорським самотнім поетом.

Українська частина книжки ілюстрована репродукціями малюнків та офортів Шевченка, угорська – фрагментами картин і гравюр періоду угорської революції 1848-1849 рр., а також портретами обох поетів.

Спільне видання поезій Т.Шевченка й Ш.Петефі, поза сумнівом, відіграватиме надзвичайно важливу й серйозну роль у подальшому плідному розвитку й поглибленні літературних зв’язків України та Угорщини.

Галина Герасимова

Передплачуйте

СЛОВО і ЧАС

– єдиний академічний

літературознавчий журнал

про українську та світову літературу.

Передплатний індекс – 74423.

Електронний варіант

на Web-сторінці за адресою:

